

Algunes peces de ceràmica grisa medieval a Catalunya

Immaculada OLLICH

Résumé. Présentation de quelques types de céramiques des fouilles de « L'Esquerda » au nord de Barcelone. Inventaire et description des formes, la plupart en pâte grise dont il existe sur le site deux types semblant correspondre à une évolution dans le temps. Un type rare en pâte claire à la décoration peinte est également signalé.

El jaciment arqueològic de « L'Esquerda » es troba prop de la població de Roda de Ter, a 70 km. al Nord de Barcelona (1). Aquesta zona, que el riu Ter envolta en un gran meandre formant quasi una península, ofereix un dels conjunts arqueològics més complets de Catalunya, en quant a restes conservades corresponents a diferents etapes històriques: ibèrica, romana i medieval.

Degut a la seva bona situació geogràfica, « L'Esquerda » ha estat utilitzada al llarg del temps com a lloc defensiu i d'aquartermament militar, acollint també un nucli de població dintre els seus murs. La continuïtat de poblament és gairebé constant fins a començaments del segle XIV en que, convertida en fortalesa medieval, fou destruïda enmig de lluites feudals (2). El poblat que hi havia, així com l'església romànica, foren abandonats i destruïts, traslladant-se el nucli de població cap a la zona on el riu es creuava amb la *strata francisca* o camí cap a França, lloc on s'inicià l'actual població de Roda de Ter.

El moment de formació i expansió del poblat medieval és des de finals del segle IX, amb la reestructuració del país per Guifred el Pilós, fins el segle XIV (3). Aquestes dates permeten una base a

l'hora de situar cronològicament les troballes arqueològiques que proporciona el jaciment. Aquestes són força abundants pel que es refereix a l'època medieval. En el « Colloquio Internazionale di Archeologia Medievale » (Palermo-Erice, 20-22 setembre 1974) ja vam donar notícia d'unes sivelles i d'altres peces de bronze procedents d'aquest lloc (4).

En quant a ceràmica medieval, el petit Museu de Roda de Ter guarda nombrosos fragments de peces corresponents a l'Alta i a la Baixa Edat Mitjana. Mentre preparem un estudi acurat de les peces per tipologies, formes, tipus més comuns, pastes, composició, etc., ara presentem aquí inventariades unes quantes formes completes o gairebé completes de ceràmica medieval aparescuda en aquest jaciment i que poden servir de mostra.

Per les formes podem parlar d'olles, de boca ampla i de boca estreta (més aviat serien gerres), gerres, cassoles, bols i plats, encara que aquests últims no són pas gaire abundants.

Totes les peces són de pasta grisa, menys la n° 6, que constitueix una excepció dins el conjunt. L'hem ajuntada en aquest petit inventari perquè, pel fet d'haver estat trobada al mateix lloc que les altres i de no ser ceràmica pròpia del país, implica un contacte (relació comercial o qualsevol altra causa) amb produccions i tècniques diferents a les de la Catalunya Vella en aquell moment.

Dintre les ceràmiques grises, podem diferenciar-ne dos tipus, segons la pasta: porosa i compacta.

1) Els pots de pasta porosa solen ésser de cuita més grollera i menys acurada que els altres.

(1) Roda de Ter està situada a 6° 00' longitud Est i a 41° 59' latitud Nord. (Instituto Geográfico y Catastral. Mapa n° 33, 2ª edició 1952. Escala 1:50.000).

(2) L'any 1314, 18 de setembre, tropes de Vic, Torelló i Gurb, manades per Català de Soler, sotsveguer i batlle del bisbe de Vic, destruïren la fortificació de l'Esquerda (cf. PLADEVALL, A.: *Destrucció de l'antiga església parroquial de Sant Pere de « L'Esquerda »*. — « Roda de Ter » (1967); i, del mateix autor: *Noícies de la Roda medieval*. — « Roda de Ter » (1968), pp. 20-21.

(3) Roda havia estat ja destruïda l'any 827 per Aissó, got que es sublevà contra el domini franc. Els primers documents que esmenten la Roda civitas restaurada són del segle X (*Biblioteca Universitària de Barcelona*, Pergamins, fons Casseres; i *Arxiu Capítular de Vic*, fons calaix 6).

(4) OLLICH, I.: *Hebillas medievales procedentes de Roda de Ter*. — « Atti del Colloquio Internazionale di Archeologia Medievale ». — vol. 2 Istituto di Storia Medievale. Università di Palermo (1976), pp. 505-516.

Utilitzen com a desengreixant partícules de quars força grosses. La superfície és aspra i sense allisar. La forma d'aquestes peces és tot sovint asimètrica i, malgrat són tornejades, semblen fetes a torn lent. No sol haver-hi decoració (cal exceptuar la de línies ondulades de la fig. n° 4).

- 2) Els pots de pasta compacta tenen la cuita més perfeccionada. El desengreixant de quars i mica ha estat triturat i la pasta és més fina. La superfície pot ésser allisada i, a vegades, fins i tot espatulada. Els motius decoratius són més abundants i normalitzats: línies incises paraleles entre el coll i la panxa de la peça.

A part de la ceràmica grisa, podriem distingir encara un altre tipus de pasta: ceràmica de pasta porosa vermella que sembla correspondre a nivells més profunds i a etapes anteriors. Per tant, seria cronològicament anterior a les de pasta grisa.

Actualment s'esperen resultats d'anàlisi de pastes, tècniques de cuita, i també d'estratigrafies durant les excavacions arqueològiques medievals a Catalunya. Mentrestant, i d'una manera provisional, sembla que poden datar-se les ceràmiques grises del primer grup com a peces pertanyents als segles X-XII (figs. 3 i 4), mentre les del segon grup serien produccions posteriors, segles XIII-XIV (figs. 1, 2, 5 i 7).

FIG. 1. — N° d'Inventari Museu de Roda: 1. Procedeix de L'Esquerda, zona d'habitacions, sector Nord.

Diàmetre boca: 200 mm.

Diàmetre base: 180 mm. (aprox.).

Altura: 260 mm. (aprox.). Gruix de la pasta: 7-8 mm.

Olla de forma globular, de base plana. La vora és exvasada, amb el llavi força recte. Està fragmentada en tres parts. La pasta és grisa, compacta. La superfície és allisada i presenta decoració incisa a l'altura de la panxa, abans del coll: una línia longitudinal i algunes altres que es creuen en diagonal.

FIG. 2. — N° d'Inventari Museu de Roda: 224. Procedeix de L'Esquerda, zona d'habitacions, sector Nord.

Diàmetre boca: 160 mm.

Diàmetre base: —.

Altura: —. Gruix de la pasta: 5-6 mm.

Olla de boca ampla. Només se'n conserven uns fragments, corresponents a la part superior de la panxa, el coll i la vora. La pasta és grisa, de cuita compacta, utilitzant un desengreixant molt fi. Decoració incisa a base d'una línia a la part superior de la panxa i d'altres que es creuen entre sí. Vora exvasada, de llavi aprimat cap enfora.

FIG. 3. — N° d'Inventari Museu de Roda: 222. Procedeix de L'Esquerda, zona d'habitacions, sector Nord-Oest.

Diàmetre boca: 155 mm.

Diàmetre base: 100 mm.

Altura: 165 mm. Gruix de la pasta: 9 mm.

Olla de proporcions més aviat asimètriques. El llavi és arrodonit i sortit enfora. Base plana. Pasta grisa fosca, porosa. La cuita és grollera, utilitzant com a desengreixant fragments de quars que poden fer de 3 a 4 mm. de gruix. Sembla feta a torn lent. La superfície no presenta cap mena de decoració.

FIG. 4. — N° d'Inventari Museu de Roda: 223. Procedeix de L'Esquerda, zona d'habitacions, sector Nord-Oest.

Diàmetre boca: 110 mm.

Diàmetre base: 80 mm.

Altura: 90 mm. Gruix de la pasta: de 4 a 7 mm.

Petita olla de forma asimètrica. La vora és exvasada amb el llavis recte. La base és una mica convexa. Pasta grisa, porosa. S'utilitza el quars fragmentat com a desengreixant. La superfície presenta un motiu decoratiu entre la panxa i el coll, a base d'una línia incisa ondulada.

FIG. 5. — N° d'Inventari Museu de Roda: 225. Procedeix de L'Esquerda, zona d'habitacions.

Diàmetre boca: 200 mm.

Diàmetre base: 120 mm.

Altura: 90 mm. Gruix de la pasta: 8 mm.

Cassola de boca ampla. El fragment conservat presenta una nansa en un cantó. La pasta és grisa compacta. La superfície és allisada, sense cap decoració.

FIG. 6. — N° d'Inventari Museu de Roda: 298. Procedeix de L'Esquerda, sector no determinat.

Diàmetre boca: 70 a 80 mm. (aprox.).

Diàmetre base: —.

Altura: —.

Tres fragments d'una gerra de coll alt. Pasta rosada, de bona cuita. La superfície exterior té una capa blanquinosa. Decoració pintada a base de bandes paraleles més fosques i un motiu decoratiu central a la panxa, format per línies ondulades. Et tipus no és freqüent en el país. Gruix de la pasta: 8 mm.

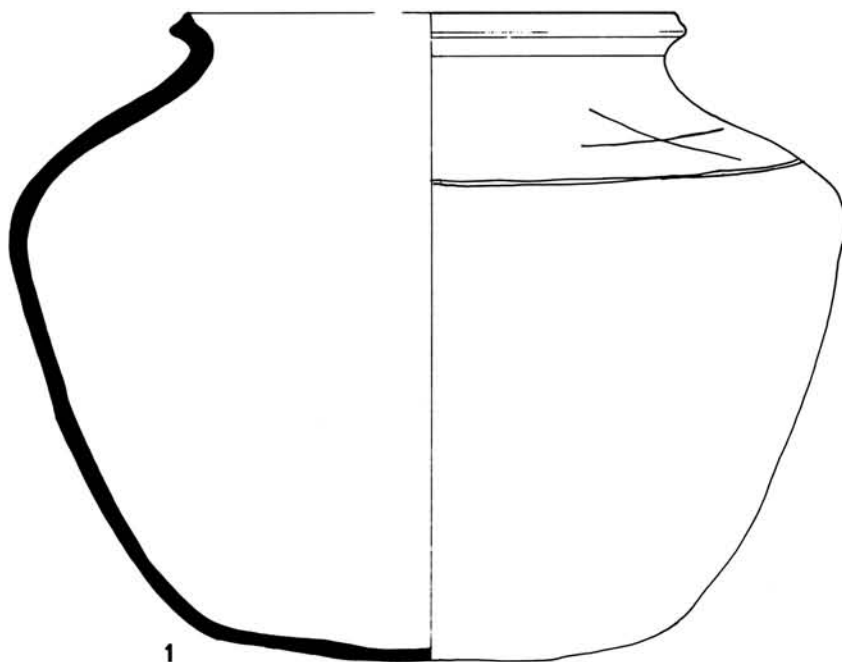
FIG. 7. — N° d'Inventari Museu de Roda: 226. Procedeix de L'Esquerda, zona d'habitacions, sector Nord.

Diàmetre boca: 95 mm.

Diàmetre base: 70 mm.

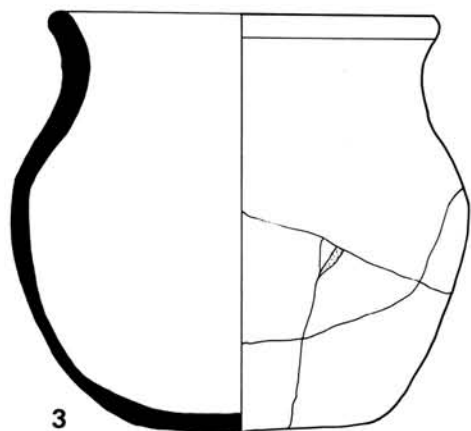
Altura: 90 mm.

Gerreta amb l'arranc per a una nansa. La vora és exvasada, amb el llavi arrodonit. Sembla carenada a la panxa. Base plana, una mica convexa. Pasta grisa compacta, ben cuita. Superfície exterior allisada, sense cap motiu ornamental o de decoració. Gruix de la pasta: de 5 a 7 mm.

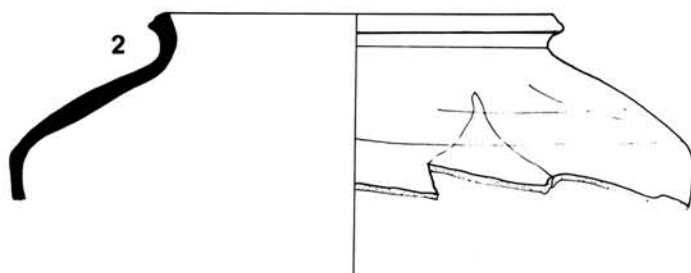

1

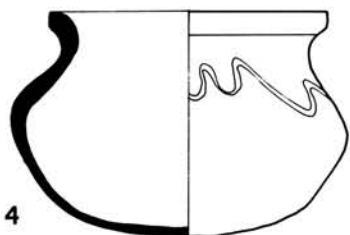
0 5cm

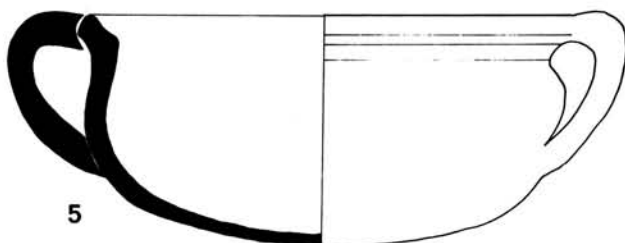
3

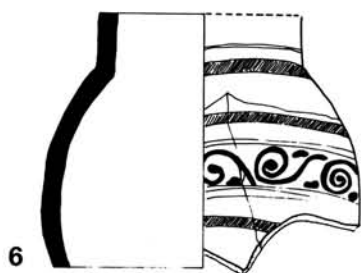
2

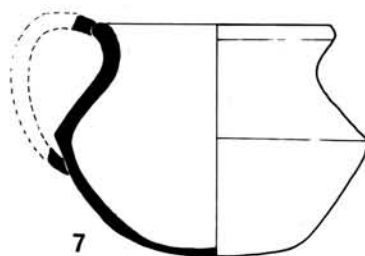
4

5

6

7